

Sicole

Les dobes erî-tins

On dobe erî-tins ou tins sorcompôzé, c' est on tins k' est basti avou l' viebe « awè » k' est ddja lu-minme a on tins compôzé.

Tins sémpe di « awè » : dj' a ; dj' aveu ; dj' årè ; (dj' ava / dj' ouri) ; dj' åreu ; ki dj' åye ; ki dj' avaxhe / ki dj' euxhe

Tins compôzé ou erî tins di « awè » : dj' a yeu / dj' a-st avou; dj' aveu yeu ; dj' årè yeu ; ...

Dobe erî-tins do viebe « magnî » : dj' a yeu magnî...

Egzimpes di frâzes

Cwand t' årès yeu tot fwait avou tes scrijhaedjes, t' irès cweri ene banse di bwès.

Dj' åreu yeu seu ki vos n' vinîz néen, dj' åreu yeu stî boere on vere amon Rôzete.

Cwand li rnåd a yeu passé l' trô del håye, les tchesseus n' l' ont pus veyou.

Dins les scrijhaedjes e walon

Les scrijheus ki s' siervèt des dobes eri-tins ni sont néen zels tant k' çoula. Soeye-t i k' i càzèt foirt coranmint l' walon, soeye-t i k' il ont studyî l' croejhete (grammaire) walone. Mins i l' polèt eto siervi flotchreçmint (néen comifåt).

Les scrijheus ki tuzèt purade e francès ni les vont néen rtrouver, ca i n' sont càzu pus eployîs pa les scrijheus e francès.

Dins « Gabriyel eyet Gabriyel » (Georges Sfasie & Nicolas Staelens)

Eployaedjes coreks

On còp k' ons a yeu poussî l' ouxh, ele si rind conte k' i gn a on deujhinme ouxh padrî l' prumî

Eployaedjes flotchreces [fautifs] (mi shonne-t i)

I s' s' dispaïtchnut po dmander des afitchas d' propagande å parti politike ewou ç' k' i l' Gabriyel aveut yeu stî dvins l' timp. (po : **aveut stî**)

Maricica aschoûte et s' rind conte k' awè, l' diyâke est ki brevâde ene nétaleye e roumin. Il a on drole d' accint. Ene maxhe d' accints di pattavå l' Roumaneye. C' est k' i n' est néen roumin, mins i l' a fwait e roumin, come po fé plajjhî a ene sakî. A leye, bén seur. Taiss ki les peres sepént k' elle aléve vini a messe addé zels. C' est l' Pere Chôze k' els aveut yeu houkî, ndo ! (po : **aveut houkî**)

Dins « So l' Anuti » (Lorint Hendschel)

Mins l' ome voci n' esteut néen on sôdård : i m' åreut ddja yeu axhoré... sins tchicter... avou l' grand pougnård ataetchî a s' cingue... Et, di vey ses tchâsses plinnes di poûssire... ses tchveas ecomelés... avou sacwantès yebes divins... il aveut seur doirmou a l' ouxh, å pî d' èn åbe; ou kécfeye dins ene gregne.

fleurs d' avri

crocusse

fåssès ranonkes

puceles

Eciclopedeye : plantes

Les fleurs do bontins

Pucele ou beguinete ou xhileté di nivaye : florit ene des prumires, dјusse après les dierinnès nives. Blankès fleurs ki rwaitèt après tere.

Fleur d' avri ou cacaye d' avri ou tchabårêye ou godet : djaene fleur ki vént di scwere so s' montant. Codowe dins les bwès po vinde ås djins, mins c' est disfindou. Rivnèt åjheymint l' aneyed' après si on rplante les agnons.

Crocusse : fleur di corti, bleuwe ou blanke couleur, ki s' drove å solea. Les stamenes rishonnèt ås cenes do safran.

Bråyes-di-tchet : Les såvaedjes sont djaenes sol boird, avou on long càlice (ki rshonne a ene bråye d' efant = refaxhaedje).

Bråye-di-tchet d' corti : pus grandès fleurs, blankes ou d' ôtès coleurs.

Fåsse ranonke : pitite djaene fleur ki s' drove å solea, grosse cråsse foye.

Magriyete : pitite blanke fleur, li minme ki l' cene del grande magrite, mins e pus ptit.

bråye-di-tchet

Eciclopedeye : sicrijheu e walon

Guy Mars

Guy Mars, c' est on scrijheu e walon ki note l' accint d' Sibret.

Il a eto fwait on spectâke al mierdjin k' i loma *one-man-chauve* avou des sketchs sol société di dvinitins, k' a stî eredjistré so plake lazer videyo (DVD).

Mareye Tchîproûle

Dji n' vos sai nén dire à djudusse cwand çki ça s' a passé, i gn a pus nouk e viyaedje ki nd a l' sovnance seure. Mins les viyès djins si raplèt co ki leus grands-parints u leus vîs vijhéns racontént a l' shijhe, åtoû d' on bon feu d' estales di hesse et d' soke di tchinne, des istweres a pårt, ki s' avént passé dins les bwès del Côrêye.

Vola bén lontins, paret i, li payis aléve kinoxhe ene setchresse come on n' l' aveut djamåy veyou. D' après les rmarkes ki les djins avént l' abitude di fé après Noyé, i n' aléve nén toumer ene seule gote di plouve di tote l' anêye. Ca il aveut fwait tchôd, et minme foirt tchôd pol såjhon, etur Noyé et l' fiesse des Rwès. Ça corespondeut avou les prediccions des cis ki s' fiyént pus azès peletes d' agnons, ca i gn aveut pont k' avént frexhi. Et minme, sol fiyêye des doze peletes alinêyes sol tåve po les doze côps d' meynute tins del messe di Noyé, seules les cisses di djanvî, di nôvimb're et d' decimbe avént dmoré té ké. Totes les ôtes avént divnou brunes, kåzu noeres. Ele s' avént racrolé so zeles-minmes et elle estént tote ratchitcheyes, a té pont k' on nd åreut fwait ene fene poude, e les frotant etur les deus mwins.

À coron do viyaedje, dins ene pitite mazeure avou on toet di strin, vikéve ene djinteye viye feme. I gn aveut nolu ki saveut à djudusse si no, mins tolmonde li loméve Mareye Tchîproûle, a kåze di s' ptit nez rtrossé et on ptit pô crawieus. Elle aveut pierdou s'-n ome et leu gamén d' dijh ans, ramassés tos les deus pa l' tifusse. Elle a dmoré tote seule, vicant d' rén. Elle esteut cnoxhowe dins tot l' vijhnâve, et co pus lon, po s' doûceur et s' djintiyesse. Et pu, ele fijheut kåzu des mirâkes avou ses screts, ses rmédes po les mås d' dints, les broûleures, li cingue di feu, la fivlinne et les mås d' sints.

Come d' abitude, a ç' moumint la d' l' anêye, Mareye Tchîproûle aveut bén waitî les coirbås, mins leus manires l' avént sbaré : i tourniként e cwâcant come s' il avént peu, come s' il estént trakés pa kéctchôze. Cwand i veyént ene agaesse, i foncént dsu come des araedjîs, i l' porshuvént et pu i l' touwént. I l' kischirént a grands côps d' betch. I dârint onk so l' ôte, po-z aveur tchaeconk leu pårt. I s' batént etur di zels, dins ene araedje abominåbe.

« Dji n' a djamåy veyou ça. Ç' n' est nén foirt bon sene, mins dji n' pou co rén dire asteure. I fåt rawârder traize djoûs, si l' lune est ceclêye, et vey si ele ni s' catché nén drî on nouwaedje. »

Et traize djoûs pus tård, li lune a rlû come djamåy. I gn a pont yeu d' nouwaedje k' ont passé dvant di tote li nute... (a shuve dins : « Scrijheus d' Årdene »)

Scoles di rfondou walon d' Bive do 29 di måss 2016

Tchanson

Fåt ki dj' m' evåye

I. Il est tins k' l' ivier fouxhe houte / Et adon, k' el solea boute... / Bénrade vont skepyî les djermons / Et les vetès foyes crexhront... / Dji vou trover l' bouneur / Po co sinti bate èm cour / Cwand dj' erwaitrè les beas iys / Del feme ki dji voe voltî.

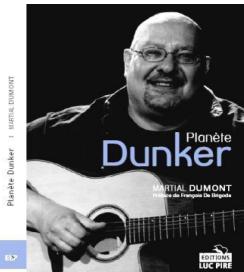
Prumî resploe

Dji n' vou nén piede di tins ; / I gn a l' monde ki m' ratind. / Dji vou vir blinkî l' solea, / Dji vou esse bén dins m' pea. / Fåt k' dji m' evåye... Fåt k' dji m' evåye...

II. Li bouneur est dins les paxhis / Et dji vôreu esse padrî. / I fåt rovyî d' esse saedje; / On est seulmint d' passaedje. / Dj' esteu come e catchot, / Mins dj' aveu l' vint dins m' dos / Ki m' erbôre et ki m' etrinne. / Dji vou sketer mes tchinnes.

Dierin resploe

Dji n' vou nén piede di tins, / I gn a l' monde ki m' ratind... / Dji vou vir blinkî l' solea, / Dji vou esse bén dins m' pea. / Fåt k' dji m' evåye... (6 côps) / Gn a ene sakî ki m' ratind.

Cåzaedje André Gauditiaubois ; muzike : Wiyam Dunker; plake « Vicant å Sablon ».

